

Sierakowski Park Krajobrazowy – podstawowe informacje

Jezioro Kubek (fot. Jacek Wendzonka)

- + Data utworzenia: 1991 rok.
- + Powierzchnia: 30 413 ha.
- + Cele ochrony: zachowanie i ochrona
- + Obszary Natura 2000: obszar specjalnej ochrony ptaków Puszcza Notecka, obszary mające znaczenie dla Wspólnoty: Jezioro Kubek, Jezioro Mnich, Ostoja Międzychodzko-Sierakowska, Sieraków.
- + Inne formy ochrony przyrody: użytek ekologiczny Jaskółcza Skarpa, pomniki przyrody.
- + Położenie fizycznogeograficzne: Kotlina Gorzowska, Pojezierze Poznańskie.
- + Położenie administracyjne: powiat międzychodzki, gminy Chrzypso Wielkie,

Rezerваты przyrody

- + **Buki nad Jeziorem Lutomskim** (rezerwat leśny utworzony w 1958 roku, powierzchnia: 55,17 ha) – fragment rynny jeziornej o stromych zboczach porośniętych buczyną.
- + **Bukowy Ostrów** (rezerwat krajobrazowy utworzony w 2006 roku, powierzchnia: 77,92 ha) – buczyna bagienna w krajobrazie pagórkowatym otaczająca zarośla jeziora Ostrów.
- + **Cegliniec** (rezerwat leśny utworzony w 1960 roku, powierzchnia: 4,31 ha) – fragment starodrzewu sosnowego ocalałego po gradacji strzyżony choinówki

- Kwilcz, Sieraków; powiat szamotulski, gmina Pilew.
- + Obszary Natura 2000: obszar specjalnej ochrony ptaków Puszcza Notecka, obszary mające znaczenie dla Wspólnoty: Jezioro Kubek, Jezioro Mnich, Ostoja Międzychodzko-Sierakowska, Sieraków.
- + Inne formy ochrony przyrody: użytek ekologiczny Jaskółcza Skarpa, pomniki przyrody.
- z lat 20. XX wieku wraz z odnawiającą się acydoofilną dąbrową.
- + **Czaple Wyspy** (rezerwat faunistyczny, ptaki, utworzony w 1957 roku, powierzchnia: 7,14 ha) – torfowisko wokół jeziora Kłosowskiego, będące miejscem legowym wielu gatunków ptaków.
- + **Mszar nad Jeziorem Mnich** (rezerwat torfowiskowy utworzony w 1967 roku, powierzchnia: 6,04 ha) – torfowisko wokół ramienicowego jeziora Mnich Mały z kłocią wiechowatą i rzadkimi mchami wąpniolubnymi.

Położenie i krajobraz

Sierakowski Park Krajobrazowy leży w zachodniej części województwa wielkopolskiego, około 70 km od Poznania. Nazwa pochodzi od największej miejscowości parku – Sierakowa. W ujęciu fizycznogeograficznym park leży na obszarze Kotliny Gorzowskiej (teren na północ od rzeki Warty wraz z wąskim pasem wzdłuż i na południe od niej) i Pojezierza Poznańskiego (na południe od Warty z wyłączeniem wąskiego pasa przylegającego do rzeki). Krajobraz parku, choć wybitnie połodowcowy, nie jest jednorodny. Część północna jest fragmentem Puszczy Noteckiej – drugiego co do wielkości (po Borach Dolnośląskich) zwanego obszaru leśnego w Polsce, mieszczącego się w widłach Warty i Noteci. Jest to równina akumulacyjna, gdzie po ostatnim zlodowaceniu topniejący lodowiec pozostawił masy piasku, następnie kształtowane przez wiatr. W ten sposób powstały charakterystyczne dla Puszczy wydmy, mające wysokość średnio 20–30 m (maksymalnie 90 m) i leżące w odległości około 500–600 m od siebie. Jest to największy w Polsce zespół wydym śródlądowych, porośnięty głównie jednorodnym i jednowiekowym borem sosnowym, posadzonym po gradacji strzyżony choinówki w latach 1922–1924. Pozostałością z tego okresu jest rezerwat Cegliniec chroniący ocalałe 170-letnie sosny. Część południowa parku jest dużo bardziej urozmaicona, ukształtowana przez czołgający się lodowiec. Na krajobraz składają się tu wzgórza morenowe porośnięte częściowo lasami liściastymi, poprzecinane ciekami i jeziorami, często o rymnowym kształcie. Najwyższe

Rolniczy krajobraz południowej części parku (fot. Artur Gólski)

wzniesienie znajduje się na zachód od Kwilcza i liczy 126 m n.p.m. Duży udział w podłożu od Warty z wyłączeniem wąskiego pasa przylegającego do rzeki). Krajobraz parku, choć wybitnie połodowcowy, nie jest jednorodny. Część północna jest fragmentem Puszczy Noteckiej – drugiego co do wielkości (po Borach Dolnośląskich) zwanego obszaru leśnego w Polsce, mieszczącego się w widłach Warty i Noteci. Jest to równina akumulacyjna, gdzie po ostatnim zlodowaceniu topniejący lodowiec pozostawił masy piasku, następnie kształtowane przez wiatr. W ten sposób powstały charakterystyczne dla Puszczy wydmy, mające wysokość średnio 20–30 m (maksymalnie 90 m) i leżące w odległości około 500–600 m od siebie. Jest to największy w Polsce zespół wydym śródlądowych, porośnięty głównie jednorodnym i jednowiekowym borem sosnowym, posadzonym po gradacji strzyżony choinówki w latach 1922–1924. Pozostałością z tego okresu jest rezerwat Cegliniec chroniący ocalałe 170-letnie sosny. Część południowa parku jest dużo bardziej urozmaicona, ukształtowana przez czołgający się lodowiec. Na krajobraz składają się tu wzgórza morenowe porośnięte częściowo lasami liściastymi, poprzecinane ciekami i jeziorami, często o rymnowym kształcie. Najwyższe

Puszcza Notecka – bór porośnięty wydmy (fot. Jacek Wendzonka)

Walory przyrodnicze

Puszcza Notecka w zdecydowany sposób kształtuje północną część parku. Ubogie siedliska wydymowe porasta sosna, jedynie w obniżeniach zajmowanych przez jeziora istnieją warunki do rozwoju bardziej wymagających drzew liściastych. Puszcza jest obecnie domem wielu gatunków roślin i zwierząt. Występuje tu około 50 gatunków rzadkich ptaków, w tym jedna z większych populacji bielika. Jest to też jedyna stała ostoja wilka w zachodniej Polsce. W 2014 roku po raz pierwszy odnotowano obecność rylsa, skrajnie rzadkiego kota w Polsce Zachodniej. Bogaty jest świat owadów. Liczne są pomniki przyrody (wiatrowe), między innymi we wsi Marianowo rośnie największy dąb w Puszczy o obwodzie 850 cm – „Józef”. Ciekawostką jest fakt, iż w jego pobliżu niedawno wyorano głaz narzutowy większy niż dotychczasowy rekordzista „Diabełski Kamień” spod Chrzypska. Bardzo interesujące jest Jezioro Kłosowskie, na którego dwóch wyspach pół wieku temu utworzono rezerwat Czaple Wyspy dla ochrony miejsc legowych czapli, kormoranów, rybołówów, sokołowi i kani czarnych. Przy jeziorach wytwarzają się cenne przyrodniczo torfowiska, a na stokach zwinia lasy bukowe, często z bardzo starym drzewostanem, między innymi w granicach rezerwatów Buki nad Jeziorem Lutomskim i Bukowy Ostrów, przy ścieżce przyrodniczej Jary koło Chalina czy wokół Jeziora Śremskiego. Innym przykładem jest obszar Natura 2000 Jezioro Kubek, obejmujący jezioro wraz z otaczającymi je lasami. Jezioro jest płytkie (3 m), przepływowe, zasilane strumieniami z terenów

Starorzecz Warty w Kłosowicach (fot. Jacek Wendzonka)

Dąb Józef w Marianowie (fot. Jacek Wendzonka)

Źródło przy jeziorze Kubek (fot. Jacek Wendzonka)

źródłiskowych znajdujących w części północnej, w których występują rzadkie zbiorowiska włośniczników. W najbliższym otoczeniu jeziora występują olsy i lasy grądowe, w wyższych położeniach zastępowane przez bór sosnowy porastający okoliczne wydmy. Występuje tu kilka rzadkich gatunków mchów i roślin chronionych, takich jak

zimoziół północny, pomocnik baldaszkowaty i widłak goździsty. Spośród zwierząt do najciekawszych można zaliczyć przede wszystkim wilka, a także zimorodkę, żurawia i rzadkiego rybołowa, natomiast w źródłiskach występuje jedyny chroniony w Polsce chruślik krynicznik wilgotka. Z kolei ostoja Jezioro Mnich, obejmująca jezioro Mnich, jezioro Mnich Mały i ciek je łączący, jest otoczona unikatowym torfowiskiem z reliktoowymi wąpniolubnymi gatunkami mszaków. Jeziora są twardowodne, a w Mnichu Małym występują łąki ramienicowe. Przy wschodnim brzegu jeziora Mnich znajduje się wspomniany już rezerwat Cegliniec, a wokół niego występują lasy grądowe i bory bagienne. Jest to silna populacja bobra, są to także tereny legowe bielika i żurawia. W torfowisku rozwija się odkryta w 2011 roku, ważka żółta większa, będąca gatunkiem „parasolowym”, chroniącym drobne zbiorniki wodne. Z roślin na uwagę zasługują ramienice, mięsożerna aldrowanda pęcherzykowata oraz storczyk lipieni Łoesla. Odmienny charakter przyrodniczy posiadają tereny na południe od Warty, istotnymi elementami krajobrazu są tu rzeka Warta wraz ze starorzeczami i przyległymi wilgotnymi łąkami oraz jeziora i strugi je łączące. Największe powierzchnie zajmują jednak lasy liściaste oraz pola uprawne. Rzeźba terenu jest bardzo urozmaicona, co przekłada się na liczbę siedlisk, a co za tym idzie, dużą różnorodność flory i fauny. Bogata jest awifauna, w której skład wchodzi między innymi ptaki drapieżne: bielik, kania czarna, kania ruda, trzmieladło i puszczyk. Nad wodami występuje bób i wydra, a w lasach rzadki

Czaple siew – symbol parku (fot. Piotr Skórnicki)

nadrzewny ssak – popielica. Duże uodnienie terenu sprzyja płazom – występują tu na przykład kumak nizinny i traszka grzebieniasta. Bogaty jest świat owadów. Stwierdzono tu między innymi 10 gatunków chronionych trzmieli, w tym zagrożonego trzmiela tajgowego. W licznych zabytkowych parkach wiejskich występują okazałe drzewa, takie jak stare dęby, w których rozwija się rzadki chrząszcz pachnica dębowa. W Sierakowie na strychu budynku ośrodka zdrowia mieści się jedna z najliczniejszych kolonii

Zabłota większa (fot. Jacek Wendzonka)

Czuchalka (fot. Tomasz Skórnicki)

Żaby moczarowe (fot. Tomasz Skórnicki)

Walory kulturowe

Choć najstarsze ślady osadnictwa pochodzą z epoki kamienia (Chrzypso, Borowy Młyn), epoki brązu (Grobie) i epoki żelaza (Kłosowice), to puszczańsko-bagienny charakter terenu mu nie sprzyjał. Pierwsze wzmianki z XIII wieku wspominają o Puszczy Noteckiej jako o *silva magna* – wielkim lesie. Ludzie zaczęli się intensywniej osiedlać na tych ziemiach dopiero 100 lat później, a znaczący rozwój osadnictwa rozpoczął się w XVII wieku za sprawą ludności osiedlanej na prawie ołderskim. Nazywani Ołdrami, byli specjalistami od osuszania bagien i zaczęli zmieniać charakter puszczy na bardziej sprzyjający ludziom. Powstały liczne wsie i osady, jedną z pierwszych było Bucharzewo. Od XIX wieku rozpoczął się proces wyduliniania osad, spowodowany wyjątkiem gleby, a później stratami wojennymi. Wiele wsi zniknęło z powierzchni ziemi (na przykład Radusz), a ich miejsce ponownie zajął las. Osadnictwo po południowej stronie Warty rozwijało się dużo lepiej, jego głównym ośrodkiem stał się Sieraków. Pierwsze wzmianki o nim pochodzą z połowy XIII wieku, a prawa miejskie otrzymał w roku 1335. Do dziś pozostaje jedynym, niewielkim (6100 mieszkańców) miastem w parku. Do najciekawszych obiektów kulturowych Sierakowa należy rozległy rynek, kościół bernerdyński Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej będący najcenniejszym zabytkiem miasta, zrujnowany kościół ewangelicki i zamek, w którym znajdują się sarkofagi członków rodziny Opalińskich – fundatorów kościoła bernardynskiego. W Sierakowie warto też odwiedzić Stado

Rynek w Sierakowie (fot. Piotr Skórnicki)

Kościół Najświętszej Marii Panny w Sierakowie (fot. Piotr Skórnicki)

Muzeum Zamek Opalińskich w Sierakowie (fot. Piotr Skórnicki)

Turystyka

Liczne jeziora, rzeka Warta, lasy oraz urozmaity pagórkowaty krajobraz zapewniają możliwość uprawiania w Sierakowskim Parku Krajobrazowym większości form aktywnego wypoczynku, takich jak sporty motorowodne, spływy kajakowe, żeglarsko, wypoczynek na plaży, wędkówki piesze, rowerowe, jeździectwo, a nawet narciarstwo biegowe i kreglarstwo. W samym Sierakowie znajdują się trzy ośrodki sportowo-rekreacyjne z bazą noclegowo-gastronomiczną. Najatrakcyjniejsze plaże z dobrym dojazdem znajdują się nad jeziorami: Jaroszewskim, Ławickim, Chrzypskim, Kwileckim i Młyńskim. Park jest połączony gęstą siecią szlaków turystycznych (pieszych, korynych, rowerowych, wodnych), których łączna długość szacuje się na około 1000 km. Na szczególną uwagę zasługuje rowerowy Szlak Powstań Narodowych 1769–1919, którego tematyką jest historia walk narodowowyzwoleńczych. Bardzo ważnym miejscem dla edukacji przyrodniczej regionu jest Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Chalinie, stanowiący również centralny obiekt systemu certyfikowanych tras nordic walkingu.

Drogowskaz w rezerwacie Buki nad Jeziorem Lutomskim (fot. Jacek Wendzonka)

Ścieżki przyrodnicze

- + **Jary koło Chalina** (długość 5,4 km, 12 przystanków)
- + **Trasa: Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Chalinie – Jezioro Chalinek – wieś Chalin**. Ścieżka biegnie wzdłuż krawędzi rynny jeziornej nad Jeziorem Chalinek. Prezentuje połodowcowy krajobraz z erozyjnymi wcięciami (jarami) w krawędzi rynny jeziornej, wraz z bogactwem przyrody ożywionej.
- + **W parku dworskim w Chalinie i nad Jeziorem Śremskim** (długość 2 km, 26 przystanków)

Trasa: Park przy Ośrodku Edukacji Przyrodniczej w Chalinie – brzeg Jeziora Śremskiego. Ścieżka przedstawia zabytkowy XIX-wieczny park przyworski, gdzie można obejrzeć pomnikowe 200-letnie drzewa: płatan i kasztana jadalnego oraz pochodzące z Anglii klony trz. Dębu Robini Hooda. Atrakcyjną jest także zejście ze skarpy wzdłuż Jeziora Śremskiego.

- + **Nad Jeziorem Małym w Chalinie** (długość 3 km, 7 przystanków)
- + **Trasa: Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Chalinie – pętla wokół Jeziora Małego – Jezioro Śremskie – Chalin**. Ścieżka prezentuje ekosystem jeziorny i stawowy oraz ekosystemy leśne występujące na siedliskach różnego typu wokół jeziora.
- + **Stawy w Gardówcu** (długość 5,2 km, 17 przystanków)

Trasa: Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Chalinie – brzeg Jeziora Małego – Stawy w Gardówcu Struga Śremska – stawy rybne w Chalinie. Ścieżka przedstawia krajobraz połodowcowy oraz informacje na temat świata fauny i flory.

Warto zobaczyć

- + ścieżkę dydaktyczno przyrodniczą „Jary koło Chalina”, prezentującą typowy krajobraz połodowcowy,
- + panoramę Sierakowa z mostu przez Wartę od strony Piasków,
- + „Diabełski Kamień” – głaz narzutowy o obwodzie 11 m,
- + Leśny Ogród Edukacyjny w siedzibie Nadleśnictwa Sieraków w Bucharzewie,
- + malowniczą panoramę Sierakowskiego Parku Krajobrazowego z punktów widokowych w Łęczeczkach i Grobi („Góra Głazów”) oraz panoramę Puszczy Noteckiej z dostrzegalnymi rozpoznawczymi na Francuskich Górach,
- + Jezioro Śremskie – najgłębsze jezioro w Parku będące jednocześnie jedyną w Wielkopolsce kryptodepresją,
- + Dąb „Józef” w Marianowie – największy dąb w Puszczy Noteckiej o obwodzie 850 cm.
- + Mural na ulicy Kowalskiej w Sierakowie poświęcony 1050 rocznicy Chrztu Polski.
- + Przystań nad Wartą wraz z nadbrzeżną promenadą w Sierakowie.

Warto odwiedzić

- + Zamek w Sierakowie z interesującą ekspozycją,
- + Najstarsze w Polsce Stado Ogierów w Sierakowie z zabytkową powozownią i sorownią oraz park założony w XIX w.,
- + Kościół bernerdyński w Sierakowie z początku XVII w.
- + Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Chalinie z zabytkowym, XIX-wiecznym dworkiem, parkiem przyworskim, ekspozycją przyrodniczą i obserwatorium astronomicznym.
- + Park Miejski im. Jana Pawła II w Sierakowie.

Warto przeżyć

- + Festyn Rycerski w Starym Zatomiu,
- + spływ kajakowy Wartą z Sierakowa do Międzychodu,
- + wycieczkę pieszą, rowerową lub wodną trasą jednego z wielu szlaków,
- + przeprawę przez Wartę promem górnoinowym w Zatomiu Starym,
- + rajdy nordic walking w Chalinie,
- + Triathlon Sieraków,
- + „Tarpaniade” i Memorial im. K. Nowickiego
- + Dni Miejski Sierakowski,
- + Cykliczne spotkania z astronomią pt. Pod ciemnym niebem Chalina.
- + Cross Sierakowski i Maraton Puszczy Noteckiej.

Bogata (fot. Euro Pilot)

Bielik (fot. Paweł Fabjański)

Brzgowki (fot. Paweł Fabjański)

Puchacz (fot. Paweł Fabjański)

Popielica (fot. Paweł Fabjański)

Wilk (fot. Paweł Fabjański)

Czerwonoczy nieparek (fot. Euro Pilot)

Wielkarnia pochwowata (fot. Artur Gólski)

Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Chalinie

Od 1997 roku w Chalinie działa Ośrodek Edukacji Przyrodniczej. Obiekt położony jest na terenie Sierakowskiego Parku Krajobrazowego – jednego z najczystszych i najpiękniejszych rejonów Wielkopolski (wydmowe tereny Puszczy Noteckiej, dolina Warty, urozmaicona Kraina Stu Jezior). Obiekt mieści się na terenie zabytkowego założenia dworskiego, obejmującego XIX-wieczny dworek, pełniący funkcję muzealno-konferencyjną oraz bazę noclegową z 42 miejscami noclegowymi wraz z zapleczem gastronomicznym. Wokół rozciąga się park przyworski i teren rekreacyjny. Na terenie Ośrodka mają swój początek wytyczone i opisane 4 ścieżki dydaktyczne

Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Łądzie

Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Łądzie rozpoczął swoją działalność wiosną 2006 roku. Obiekt znajduje się na terenie Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego, około 25 km na zachód od Konina. Zlokalizowany jest na skraju żelewowej doliny Warty o urozmaiconym krajobrazie zdominowanym przez łąki i pastwiska z licznymi starorzeczami, stanowiącej obszar o niezwykłym bogactwie świata ptaków, płazów i roślin. Ośrodek mieści się w wyremontowanym dworze pochodzącym z XIX wieku, otoczonym parkiem. Obiekt dysponuje salą konferencyjno-wykładową na około 80 osób (wyposażoną w sprzęt audio-wizualny), pracownią laboratoryjno-komputerową,

Ośrodki pozostają do dyspozycji gości przez cały rok. Zapraszamy do organizacji zielonych szkół, wycieczek jednodniowych, warsztatów, konferencji, uroczystości rodzinnych i szkoleń. Więcej informacji na: www.ekoedukacja.com.pl lub www.zpkw.pl Informacje o ofercie i rezerwacji: Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego tel.: 61 65 54 657, edukacja@zpkw.pl

Tekst: Jacek Wendzonka
Fotografie na okładce: Jezioro Młyn (fot. Karolina Ferenc), pszczoła modra na słoneczniku (fot. Magdalena Piątkowska), przykład złośliwego w pobieraniu kłosa (fot. Jacek Wendzonka), nordic walking (fot. Euro Pilot)

Wydawca: Euro Pilot Sp. z o.o. ul. St. Konarskiego 3 01-355 Warszawa tel./fax: 22 664 37 20, 22 664 50 91 www.eurplot.pl

Zwrotność: Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego pl. Wolności 18 61-739 Poznań tel./fax: 61 65 54 650, www.zpkw.pl www.ekoedukacja.com.pl

Aktualność informacji: listopad 2017
ISBN: 978-83-8009-132-0

Dofinansowano ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

SIERAKOWSKI Park Krajobrazowy

Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego
Plac Wolności 18, 61-739 Poznań
tel. (61) 65 54 650
www.ekoedukacja.com.pl

Euro Pilot Sp. z o.o.
Wydawnictwo Kartograficzne
ul. St. Konarskiego 3, 01-355 Warszawa
tel./fax: 22 664 37 20
www.eurplot.com.pl

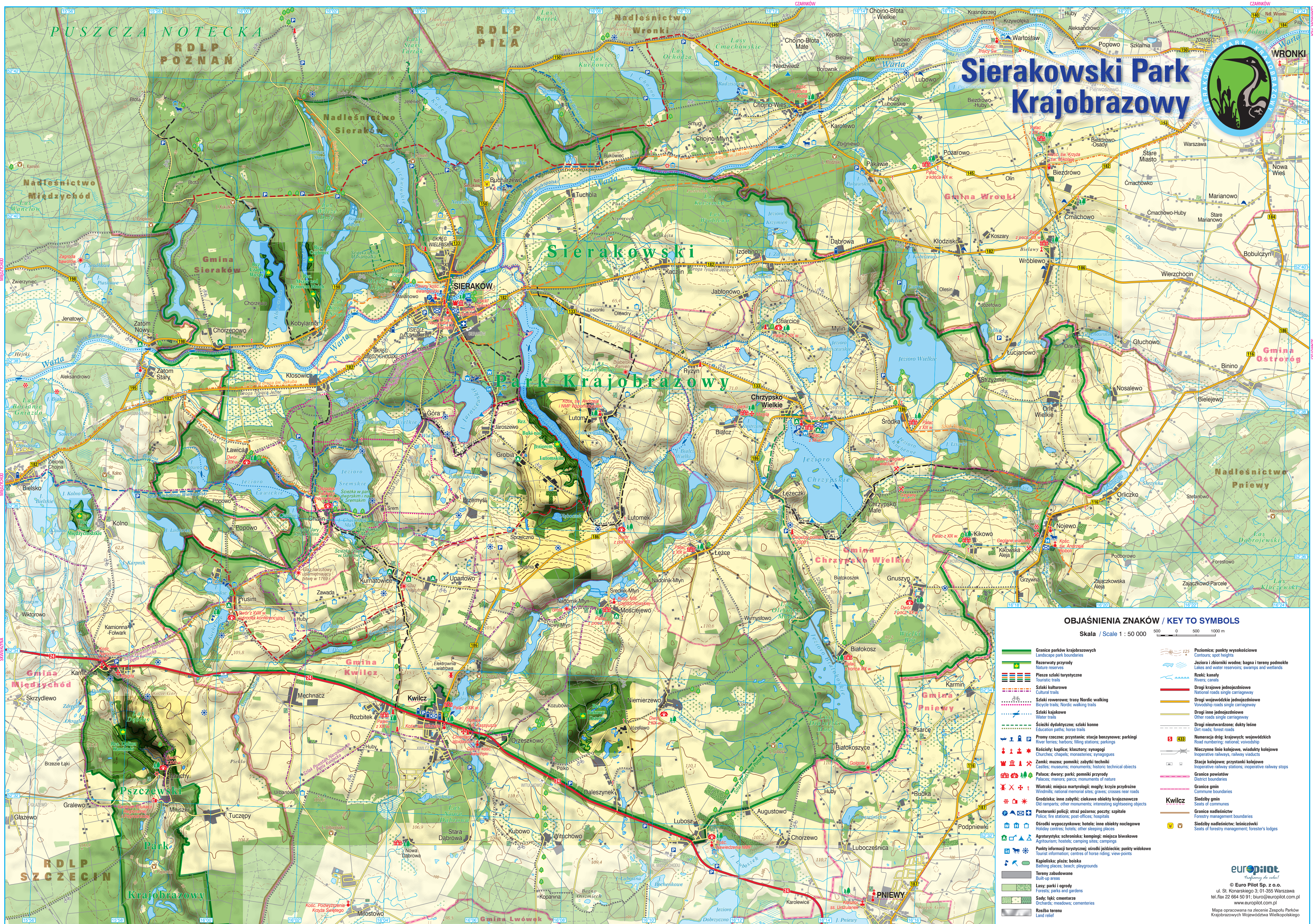
ISBN 978-83-8009-132-0

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Dofinansowano ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Sierakowski Park Krajobrazowy

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW / KEY TO SYMBOLS

Skala / Scale 1 : 50 000

500 0 500 1000 m

Granice parków krajobrazowychRezerwy przyrodyPieśsze szlaki turystyczneSzlaki kulturoweSzlaki roweroweSzlaki kajakoweSzlaki dydaktycznePrzemyślenia: przystanki, stacje benzynowe, parkingiKościół, kaplica, klasztor, synagogaZamki, muzea, pomnikiPalace, dwory, parkiWiatniki, miejsca martyrologiiGrodziska, inne zabytkiPosterunki policjiOśrodki wypoczynkoweAgroturystykaPunkty informacjiKaplica, plac, boiskaTereny zabudowaneLas, parki i ogrodySady, łąki, cmentarzeRzeźba terenu	Pozicje, punkty wysokościoweJeziora i zbiorniki wodneRzeki, kanałyDrugi krajoweDrugi wojewódzkieDrugi inneDrugi nieutwardzoneNumeracja drógNieczynne linie kolejoweStacje kolejoweGranice powiatówGranice gminKwiczSiedziby gminGranice nadleśnictwSiedziby nadleśnictw

europilot
© Euro Pilot Sp. z o.o.
ul. St. Konarskiego 3, 01-355 Warszawa
tel./fax 22 664 50 91; biuro@europilot.com.pl
www.europilot.com.pl
Mapa opracowana na zlecenie Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego